

РОЛЬ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ У ВАЛЕОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розкривається роль гурткової роботи у формуванні валеологічного світогляду дітей дошкільного віку, мотивації до здорового способу життя, охорони й зміцнення здоров'я як найбільшої цінності людини.

Дошкільний навчальний заклад є установою освіти й суспільного виховання дітей віком від двох місяців до семи років, у якому здійснюються формування навичок до навчання, творчої особистості, становлення її фізичного, психічного, духовного й соціального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини.

Для реалізації вищевказаного необхідні нові підходи до змісту навчання дітей дошкільного віку. Загальна концепція неперервної освіти пропонує обов'язковим компонентом нової системи національної освіти формування, збереження й зміцнення здоров'я, гігієнічне виховання населення, починаючи з дошкільного віку.

Цей компонент змінює вимоги до всього змісту освіти, його пріоритетів, надає валеологічного характеру, висуває першочергові завдання: формування валеологічної свідомості громадян України, культури здоров'я особистості. Характеристикою здоров'я особистості й суспільства вважаються фізична, психічна, духовна та соціальна складові [1]. Ось чому включення курсу валеології до блоку базових дисциплін у дошкільному закладі вважається необхідним і вагомим.

У дошкільному закладі валеологія є інтегрованою системою знань (наукових та позанаукових), які виокремлюються з таких систем знань: «Довколишній світ» (або «Світ людини»), «Природа», «Фізкультура та здоров'я», «Музика і здоров'я», «Українознавство», «Зображувальне мистецтво і здоров'я», «Математика і здоров'я». Саме тому актуальним є створення й функціонування гуртка валеологічного напрямку.

Особливе значення охорони та зміцнення здоров'я дітей підкреслено в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), у Концепції дошкільного виховання в Україні, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, Законі України «Про дошкільну освіту», Законі України «Про охорону дитинства» та інших законодавчих і програмних документах [3].

Саме тому метою статті є обґрунтування ролі гурткової роботи в дошкільному навчальному закладі для формування валеологічного світогляду дітей.

За даними Міністерства охорони здоров'я України, нині

---

* © Балабіна Л. В.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

кожна п'ята дитина народжується з відхиленнями в стані здоров'я. У 90 % дошкільнят діагностуються захворювання. У середовищі підростаючого покоління різко прогресують хронічні хвороби серця, органів зору, гіпертонія, неврози, остеопороз, артрит, ожиріння тощо [5].

У Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті зазначено: «Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України», а Закон України «Про освіту» стверджує: «Завданням дошкільної освіти є формування особистості дитини, розвиток її здібностей і обдарувань, забезпечення повноцінного фізичного розвитку й зміцнення здоров'я» [1].

Державний стандарт дошкільної освіти розглядає здоров'я цілісно й багатовимірно – через його фізичну, психічну, соціальну та духовну складові. Кожна складова здоров'я багатогранна. І лише за умови їх органічного поєднання зберігається та зміцнюється здоров'я людини [3].

Ураховуючи актуальність соціальних запитів і значення валеологічної освіти для дітей, у дошкільному навчальному закладі «Маляtko» Новозбур'ївської сільської ради функціонує гурток валеологічного спрямування «Маляtko-Здоров'ятко».

Робота валеологічного гуртка базується на концептуальних засадах, змістових положеннях програми гуртка. Створена програма відповідно до певних правил, вимог, з урахуванням виваженого, творчого підходу. Програма узгоджена з Базовим компонентом дошкільної освіти, має певну структуру змістового наповнення, є варіативною складовою профільного спрямування. Особливістю змісту програми гуртка є досягнення рівня стандарту в повному обсязі, орієнтування на обізнаність, компетентність дітей.

Автор програми гуртка подає її на розгляд експертної групи, яка створюється в дошкільному навчальному закладі. До її складу входять завідувач, вихователь-методист та спеціалісти-фахівці. Експертна група дає оцінку програмі. Вона проходить період доопрацювання, після чого виноситься на розгляд педагогічної ради та затверджується нею. Рішенням педагогічної ради дошкільного навчального закладу може подаватися клопотання про проведення експертної оцінки та затвердження до методичної ради методичного кабінету відділу освіти.

Керівник гуртка знайомить батьків зі змістом програми для досягнення взаємопорозуміння, взаємопідтримки й допомоги.

Програма може мати таку структуру:

1. Вступ (наявність проблеми, актуальність).
2. Пояснювальна записка (основне призначення програми).
3. Мета та завдання (головна мета щодо розвитку інтересів, здібностей дітей у певному виді діяльності, відповідно чіткі та конкретні завдання).
4. Орієнтовний розподіл тем на рік (зазначаються загальні теми, кількість теоретичних та практичних занять, загальна

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

кількість занять на рік).

5. Зміст програми (зазначається основна мета, програмові вимоги щодо знань та вмінь дітей відповідно до тем. Очікувані результати. Репертуар чи орієнтовні вироби).

6. Орієнтовний тематичний розподіл програмових завдань (відповідно до кількості занять на рік зазначається тема, підтема заняття, програмові завдання та матеріал).

У практиці гурткової роботи з валеологічної освіти в закладі впроваджуємо здоров'язбережувальні технології «Бути здоровими хочемо» М. Ю. Картушин, М. М. Сергієнка «Школа здорової людини», «Розвиваюча педагогіка оздоровлення» під редакцією В. Т. Кудрявцева, що сприяють формуванню не тільки гігієнічних і культурних навичок, але й підвищенню емоційного тону, зміцненню здоров'я, розвитку рухової активності дітей [2].

З метою виховання в дітей основ здорового способу життя під час роботи гуртка використовуємо різні форми організації дитячої діяльності: заняття, спостереження, дидактичні ігри, практичні завдання, елементи сюжетної гри й т. д. Але перевагу віддаємо найпростішим фізіологічним дослідам, моделюванню, самостійним спостереженням, індивідуальним заняттям у куточку здоров'я, заняттям-подорожам.

Розробили і впроваджуємо в гурткову роботу «Малютко-Здоров'ятко» цикл комплексних ігрових занять з валеології: цикл «У місті здоровань» – теми «Моя голова», «Мої очі», «Мої вуха», «Мій носик», «Мої помічники – руки», «Маленькі ніжки бігли по доріжці» і т. д.; цикл «Людина» – теми «Це – я», «Я дівчинка, я хлопчик», «Це я і моя сім'я», «Ми такі різні»; цикл ОБЖ – теми «Один вдома», «Небезпечні предмети», «Брати наші менші» та ін. Заняття містять пізнавальний матеріал, що відповідає віковим особливостям дітей у поєднанні із практичними завданнями (елементи тренінгу, оздоровчі хвилини – вправи для очей, для постави, дихальні вправи, пальчикова гімнастика для розвитку дрібної моторики й координації руху рук, логоритмічні вправи на розвиток уміння виконувати дії відповідно з текстом і т. д.).

Зміст занять наповнюємо казковими та ігровими сюжетами й персонажами. За допомогою прийомів мотивації (створення проблемних ситуацій, ігрових ситуацій, застосування дидактичних ігор, цікавого матеріалу з розрахунком на допитливість і цікавість, створення духу відкриття та ін.), активізуємо роботу дітей, спонукаючи до самостійних висловлювань, до порівнянь. Особливу увагу в роботі з дітьми в даному напрямі приділяємо образності мовлення, використанню художнього слова, наочності, пояснення, показу, доступності викладу матеріалу.

Крім занять пізнавального циклу, що знайомлять дітей із будовою тіла людини й безпечною поведінкою в побуті й на природі, плануємо та проводимо оздоровчі заняття, «Уроки здоров'я». Ці заняття включають у себе рухливі ігри, комплекси коригуючої гімнастики, самомасажу, комплекси фізичних вправ.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

У гуртковій роботі використовуємо інформаційні технології, зокрема слайдові презентації до валеологічних занять «Ми всі різні», «Я один вдома», «Прогулянка в зимовий ліс», «Уроки Здоров'ятка», «Що добре, що погано», заняття з безпеки життєдіяльності й т. д.

У методиці роботи з дітьми з валеологічного виховання рухаємося в напрямку особистісно орієнтованої взаємодії з дитиною, робимо акцент на самостійному експериментуванні й пошукову активність самих дітей, спонукаємо їх до творчого відношення при виконанні завдань.

У гуртковій роботі орієнтуємося не тільки на засвоєння дитиною знань і уявлень про будову власного тіла, але й становлення її мотивації щодо гігієнічної поведінки, реалізації засвоєних дитиною знань і уявлень про себе в реальному житті та поведінці. Важливо, щоб діти отримували знання про те, від чого залежить наше здоров'я, набували навичок самовдосконалення; щоб дитина, вивчаючи себе, особливості свого організму, психологічно готувалася до того, щоб надалі піклуватися про своє здоров'я й здоров'я оточуючих.

У гуртковій роботі застосовуємо різні прийоми рефлексії, спрямовані на розвиток прагнення до досягнення гарного результату, а також із метою закріплення. Саме тому навчальний заклад сьогодні має створити оптимальні умови для збереження та зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу.

Стрижнем усієї педагогічної роботи в цьому напрямі повинно бути особисте ставлення педагога до збереження та зміцнення здоров'я в дітей і формування в них позитивної мотивації щодо здорового способу життя. Від педагога залежить, чи впаде зерно турботи про своє здоров'я в душу дитини. І як зробити так, щоб це зерно проросло та в майбутньому дало щедрий урожай. Саме тому важливо з раннього дитинства закладати свідоме ставлення до свого здоров'я, берегти та зміцнювати його.

Першочергове завдання вихователя – виховання здорової, свідомої людини, яка піклується про своє здоров'я та здоров'я інших. Кожна дитина має отримати під час навчання знання, що знадобляться їй у майбутньому житті. Здійснення означеної мети можливе за умови запровадження технологій здоров'я-збережувальної педагогіки.

Володіючи сучасними педагогічними знаннями, при постійній взаємодії з дітьми, їхніми батьками, медичними працівниками, психологами, вищевказаний дошкільний навчальний заклад планує й організовує свою діяльність з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я всіх суб'єктів педагогічного процесу. У своїй роботі звертаємося до різноманітних педагогічних технологій, форм роботи, зокрема гурткової.

Саме тому робота гуртка «Малятко-Здоров'ятко» спрямована на те, щоб діти оволоділи глибокими знаннями, загально-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

навчальними вміннями та навичками, зберегли та зміцнили здоров'я. На заняттях гуртка діти знайомляться з важливістю того чи іншого органу людини, навчаються способам поводження щодо обслуговування власного тіла, елементарним культурно-гігієнічним навичкам. Наприклад, щоб усвідомити важливість певного органу, зрозуміти його функції, дітям пропонується визначити, не покуштувавши, яке яблуко на смак; затиснути ніс і дихати відкритим ротом, потім навпаки, закрити рот і дихати носом; міцно стулити вуста, пальцями затиснути ніс і мовчки полічити скільки можна перебувати в такому стані, не дихаючи; затулити вуха й розповісти, що діти почули (при ознайомленні з органом слуху); заплющити очі й розповісти, що дитина бачить (при ознайомленні з органом зору) та ін.

На заняттях разом із дітьми проводимо досліди валеологічного змісту, наприклад:

1. Де ховаються мікроби?

Розглянути складочки, лінії на долонях. На долоні, по лінії згину, намалювати лінію, зігнути руку, пальці вперед, намальована лінія зникає. Пояснюємо, що так і мікроби, і бруд, потрапляючи в складки шкіри, стають невидимими.

У результаті діти оволодівають знаннями з культурно-гігієнічних навичок, учаться тримати своє тіло в чистоті.

2. Чи обов'язково потрібно митись з милом?

Один м'яч миємо тільки водою, другий – водою з милом. Перевіряємо воду, зливши її у дві прозорі посудини. Де вода брудніша, там м'ячик чистіше.

Таким чином, формуємо уявлення дітей про предмети гігієни та їх значення для здоров'я.

3. Чи можна їсти сніг, бурульки?

В одну склянку помістити сніг, в іншу – бурульку. Подивитись що трапиться, коли вони розтануть. Яка стала вода? Чи можна брудну воду пити? Чи можна їсти сніг та бурульки? Чому це робити не можна?

Цей дослід розширює уявлення дошкільнят про явища неживої природи, їх вплив на стан здоров'я дітей та правила поведінки взимку.

У роботі з дітьми на заняттях та в повсякденному житті використовуються загадки, гуморески та прислів'я, наприклад:

Прислів'я:

- Найбільше багатство – це здоров'я.
- Було б здоров'я, усе інше наживеться.
- Як немає сили, то й світ немилый.

Усі ці методи та прийоми розвивають у дітей інтерес, уміння планувати свою поведінку відповідно правил здорового способу життя, екологічної етики, збереження здоров'я оточуючих. Дуже важливо, щоб кожне повідомлення валеологічного змісту було відкриттям для дитини, кликало до самоаналізу, подальшого розвитку. Тому вербальна інформація повинна доповнюватися великою кількістю дидактичного матеріалу. Особливу

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

увагу приділяємо можливості реалізувати отримані знання на практиці. Для закріплення знань у дітей, розвитку розумових операцій, швидкої орієнтації використовуємо настільно-дидактичні ігри: «Хто з ким дружить», «Валеологічне лото», «Одягни ляльку відповідно до сезону». При цьому враховуються особливості дітей групи.

У роботі гуртка щодо формування, зміцнення та збереження здоров'я забезпечуємо характерний для валеології принцип превентивності, який полягає в тому, що знання, необхідні людині в конкретний момент її життя, дитина отримує заздалегідь. Так, наприклад, перед зимовим сезоном, діти отримують знання, як уникнути та як боротися із застудою. З дітьми молодшого та середнього віку проводимо розваги, у яких вони вчаться поводитись на вулиці, учаться цінувати своє здоров'я. Зі старшими дошкільниками проводимо бесіди про шкідливі звички: куріння, алкоголь та інші. Діти отримують знання, як надати першу допомогу.

Гурткова робота з валеології стає ще ефективнішою завдяки допомозі сім'ї, батьків. Формування валеологічного світогляду успішно формується лише за активної участі батьків. Дуже добре, коли тема, що розглядається на занятті, логічно продовжується вдома в іграх, інших видах діяльності, щоденному спілкуванні дитини й батьків. Щоб інформація, отримана дитиною в дитячому садку під час гурткової роботи, не розбігалася зі зразками поведінки вдома, для батьків проводяться лекторії, наприклад: «Здоров'я дітей – здоров'я нації», «Екологічні аспекти здоров'я. Ваше розуміння», консультації: «Росте донька, росте син», «Як провести вихідний день із дитиною», бесіди: «Рух – це життя», «Емоції і здоров'я», «Перша допомога дітям», папки-пересувки: «Увага-отруйні гриби», «Ваша усмішка, ніжність, доброзичливість і розуміння стану дитини – запорука її психічного стану». Також проводяться спортивні розваги разом із батьками, Дні Здоров'я з участю батьків. Усі ці форми роботи з батьками сприяють єдності вимог здорового способу життя в родині і в дитячому садку. Крім того, завдяки цьому в дитини починається формування свідомого ставлення до свого здоров'я.

Таким чином, можна зробити висновок, що гурткова робота допомагає формуванню в дітей усвідомленого валеологічного світогляду. З малечку діти розуміють цінність і значення здоров'я для повноцінного гармонійного розвитку. Знаючи фактори, що формують здоров'я, оволодівши практичними навичками контролю й збереження власного здоров'я, первинної профілактики захворювань, діти закладуть надійний фундамент для реалізації власних можливостей і талантів. Зроблять своє життя яскравим і радісним для себе, корисним для народу своєї країни.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 4. – С. 6.
2. Гурткова робота в дошкільній установі // Бібліотечка вихователя дитячого садка. – 2008. – № 11. – С. 21.
3. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної ради. – 1991. – № 34. – С. 451.
4. Картушин М. Ю. Бути здоровими хочемо // Дошкільне виховання. – 2004. – № 7. – С. 9-12.
5. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні. – Київ: Освіта, 1994. – С. 4.
6. Лохвицька Л., Андрущенко Т. Дошкільникам про основи здоров'я. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – С. 14.

Бернвальдт Т. С.*

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС АНАЛІЗУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

У статті висвітлено форми й методи роботи з розвитку й мотивування пізнавальної діяльності студентів на заняттях з української мови і літератури.

Зростаючі вимоги до якості знань студентів спонукають до пошуку методів, форм і прийомів, які допомогли б будувати навчальний процес на основі максимальної активізації пізнавальної діяльності студентів.

Саме це особливо впливає на навчальні результати, розвиток особистості, її емоції та почуття. Викладачеві доводиться самостійно вирішувати щодня різноманітні педагогічні завдання: як найкраще поєднати методи й прийоми під час пояснення нового матеріалу: як краще перевірити домашнє завдання; як знайти тривалі стимули до праці; як організувати роботу над великим текстом і маленькою за обсягом перлиною пейзажної лірики. Цих проблем безліч. І скільки б не було методичних рекомендацій, шоразу, коли виникає потреба їх застосування, викладачеві слід обмірковувати різні варіанти. Для цього в процесі підготовки та проведення уроку викладач орієнтується не тільки на його зміст, одночасно продумує, як це зробити з найбільшою користю для розвитку особистості студентів, формуванню позитивного ставлення до навчання, уміння вчитися [2]. Необхідно прагнути, щоб засвоєні студентами знання переходили в гнучкі вміння, щоб навчальний результат уроку поєднувався з розвитком пізнавальних здібностей студентів, їхнім умінням учитися.

Задля цього на уроках літератури необхідно ставити до студентів такі вимоги:

– прочитавши твір, самостійно визначити проблеми, порушені в ньому;

---

* © Бернвальдт Т. С.